

Jan W. Klijn

Op eigen grond

GROTE LETTER BIBLIOTHEEK
DEVENTER

1

Het is januari 1939. De sloten en vaarten in de Alblasserwaard zijn dichtgevroren, Koning Winter heerst. De oorlogsdreiging wordt sterker en sterker. Hitler drijft zijn zin door, veroverd en bezet land na land. Daarbij wordt hij kritisch gevolgd door Engeland, Frankrijk, Rusland en de andere West-Europese landen. Maar hij slaagt er meesterlijk in hen in slaap te sussen.

Een barre tijd is aangebroken. Tientallen miljoenen jonge, maar ook oudere mensen zullen gewond raken, traumatische ervaringen opdoen, zelfs het leven verliezen. Rivieren bloed zullen stromen, slechts geëvenaard door rivieren hete tranen. Ontredde, wrede, verstrooide, voedselschaarste zal aan de orde van de dag zijn. Men wil vluchten, maar waarheen? Als nooit tevoren zal ellende de komende jaren wereldwijd domineren. Jaren van moeite en verdriet zijn aangebroken. Is er dan geen God Die alles ziet en bestuurt? Tallozen vragen het zich af, anderen zien er Zijn slaande hand in. 'We zijn afgeweken van Zijn spoor, het is onze welverdiende straf.' Ja, ook zij treuren, maar niet als die geen hoop hebben! Voor hen is er een weg terug. 'Hij zal Zijn volk niet eindeloos kastijden. Hij zal hen

niet begeven, niet verlaten.' Maar pas na onnoemelijk veel leed zullen zij gelijk krijgen. Eerst zal de wereld jarenlang bloeden uit miljoenen wonden.

Op de boerderij in Brandwijk aan de Gijbelandse-dijk 1 is van al deze ontwikkelingen weinig tot niets bekend. Natuurlijk horen ook zij van oorlogsdreigingen, maar hier moet dagelijks hard en lang worden gewerkt om de kost te verdienen. Jonge boer De Haan heeft zijn handen er vol aan. Hij melkt zo'n kleine dertig koeien, heeft jongvee en een paard. Zijn fraaie stee staat aan de noordkant van de Graafstroom. Een smalle weg loopt voorlangs, drie lindebomen op de zuidzijde van de boerderij houden de zon buiten in de zomer. De weilanden liggen erachter, ze strekken zich uit tot aan de Brandwijksedijk. Een rechtgeaarde Alblasserwaardse boer is gewend te werken, zes dagen in de week van 's morgens vroeg tot 's avonds laat. De zevende dag wordt gas teruggenomen. Dan gebeurt alleen het noodzakelijke, hoewel dat ook best nog veel is: melken, voeren, vee nalopen, werkzaamheden die niet kunnen wachten. Maar de kerkgang zorgt voor het ritme op Gods dag. Over de smalle weg spoedt zich twee keer per dag een schare zwijgende voetgangers naar het Godshuis in het centrum van Bleskensgraaf. Jong en oud, stem-

mig gekleed, bereid om de boodschap die eeuwigheidswaarde heeft, aan te horen. De een hongeriger dan de ander, maar ze zijn er wel. Al is het voor sommige boeren dikwijls best lastig om heel de dienst de ogen open te houden. De dagelijks geleverde zware lichamelijke inspanningen zorgen daarvoor.

Boerin De Haan loopt op het laatst, ze beweegt zich moeizaam door de schemerige vertrekken van de grote boerderij. Haar benige gezicht vertrekt zo nu en dan, maar ze is een volhoudster. Klagen doet ze niet, kinderen zijn een zegen. Dat zegt het Woord, en zo is het ook. Maar voor haar wordt het de eerste bevalling, en dat is natuurlijk toch wel iets bijzonders.

Op 21 januari 1939 is het zover. De bevalling verloopt voorspoedig. Krijsend laat de nieuwe wereldburger zich horen. Het is een mooi meisje, op haar hoofdje prijkt al een bosje donker haar. Haar blauwe oogjes staan helder. Na het verzorgen wordt ze door de vroedvrouw in de wieg gelegd.

Trots bekijkt vader De Haan zijn dochtertje. Tranen van ontroering dringen aan, maar driftig veegt hij die weg met de rug van zijn hand.

‘Zo, Sijgje, dat is Goddank achter de rug,’ zegt hij opgewekt.

Ze knikt vermoeid, haar gezicht is nat van het zweet. Ook zij is dankbaar, maar de bevalling viel haar niet mee. Ze vertikt het echter om dat aan wie dan ook te bekennen.

De nieuwe wereldburger krijgt de naam Jannie. Wat zal het leven haar brengen?

Ze groeit voorspoedig op en is Hollands welvaren, onbewust van de dingen die het grote wereldgebeuren beheersen. Haar mooie blauwe oogjes kijken alles en iedereen onderzoekend aan. Ze blijkt waterflug te zijn en is de oogappel van haar trotse, rustige vader. Slechts korte tijd staat ze in de houten box, ze is er niet in te houden. Met regelmaat klimt ze over de rand heen en tuimelt met een bons op de donkerrode plavuizenvloer, om dan vliegensvlug haar zoektocht aan te vangen. Telkens weer schrikt moeder zich een hoedje. Dat tot groot vermaak van vader, maar tot ergernis van moeder. 'Ik ben door dat kleine nest aan handen en voeten gebonden,' klaagt ze balorig. 'Ik geef het je te doen, Jos. Kaasmaaken, koken, het huishouden doen, ik ben 's avonds doodop.'

'Ja vrouw, de lusten maar ook de lasten,' reageert de boer vrolijk. Maar dat is vandaag tegen doveman-soren gezegd.

'Jij hebt gemakkelijk praten. Koeien zijn gemak-

kelijker in toom te houden. Wat hieruit moet opgroeien weet ik niet...'

'Ben je mal, Sijgje, wie dan leeft, die dan zorgt. Geen zorgen voor morgen, geniet er maar van. Dat doe ik ook.' Nu maakt hij geen grapje, hij kijkt ernstig. 'Kom maar bij pa, popje.' Hij pakt haar op van de grond en tilt haar tot hoog boven zijn hoofd. Het kleine ding schatert het uit. Hij woelt haar dooreen, herhaalt het nog eens en zet haar dan weer neer. Het werk wacht, de staldeur klapt achter hem dicht.

'Hup, in de box, jij,' probeert moeder het nog maar weer eens en ze tilt Jannie erin. Ze heeft zich nog niet omgedraaid als ze haar eruit hoort vallen. Als een klein haasje roetsjt Jannie op haar knietjes over de vloer naar een hoek. Zittend kijkt ze vandaar haar moeder gnuivend aan, het ondernemende straalt uit haar lichtblauwe oogjes.

'Lastig nest,' mompelt die, toch de liefde voelend die een moeder voor haar kind koestert.

Met tussenpozen van anderhalf jaar volgen er nog vijf kinderen: een meisje, een jongetje, weer twee meisjes, en een jongetje sluit de reeks af. Zoetjesaan wordt het druk op de boerderij. Moeders Sijgjes zorgen nemen toe, hoewel er gewenning optreedt. Ze voedt haar kroost streng op. Anders heeft ze zelf

geen leven, vindt ze. Oogluikend ziet haar goedmoedige man het aan, hij neemt het wat gemakkelijker op. Natuurlijk heeft ook hij zo zijn regels, maar 'het gaat zo het gaat' past meer bij hem.

Hun oudste is intussen zo zelfstandig geworden dat ze weinig overlast meer geeft. Ze zoekt haar eigen weg, zo jong als ze is. Dat valt moeder De Haan dan weer mee. En vader De Haan is blij dat zijn pittige vrouw haar houding in het flinke gezin heeft gevonden.

Jannie wordt samen met haar zusje gedoopt in de hervormde kerk van Bleskensgraaf. Zij is dan anderhalf en loopt al zelf. Ze wonen in Brandwijk, dus heeft het heel wat voeten in de aarde eer ze zo ver zijn dat de doop in een andere gemeente kan plaatsvinden. Boer De Haan is vasthoudend, heeft geduld maar doet niets waar hij zelf niet achter staat.

'Wij gaan altijd in Bleskensgraaf naar de kerk. De kerk in Brandwijk is voor ons veel verder, dat weten jullie. Waarom zouden we daar dan niet kunnen laten dopen? Het is allebei hervormd.' Zijn vierkante gezicht met de gezonde buitenkleur staat verstoord. Dat gebeurt niet snel.

'Ja, hoor eens, De Haan, zo zijn de regels nu eenmaal. Wij hebben ons daaraan te houden.' De

ouderling uit de kerk van Brandwijk, een oude collega-boer, trekt aan zijn gekregen sigaar en leunt achterover in de stoel van de grote voorkamer waar het reusachtige eikenhouten kabinet domineert. De nog jonge diaken die hem vergezelt knikt ijverig. 'Zo is het, De Haan,' brengt hij wijsgerig in. 'Regels zijn regels.'

'Dan maak je maar een uitzondering,' reageert De Haan droog, 'daar zijn regels ook voor.' Hij blijft vriendelijk maar geeft geen strobreed toe. Onverrichter zake vertrekken ze.

Het conflict loopt wel een jaar, maar ten slotte krijgt boer De Haan toch zijn zin. Ja, hij is een vriendelijk mens maar kan onverzettelijk zijn. Die karaktereigenschap heeft kleine Jannie vast van hem.

Op een zonnige zondag wordt ze samen met haar zusje gedoopt. Doordat ze altijd wil zien wat er gebeurt, krijgt ze druppels water in haar oogjes. Ze geeft geen kik. Driftig schudt ze haar hoofdje heen en weer en veegt met haar knuistje in haar oogjes. De dominee glimlacht, zo ook de kerkgangers in de overvolle kerk. Haar zusje huilt even als ze het water voelt. Fronsend loopt Jannie aan vaders hand terug na de plechtigheid. Ze doet een paar hupjes en bekijkt trots haar witte, mooie jurkje. Haar zusje rust in de arm van moeder. Via de consistorie wor-

den de dopelingen nog tijdens de dienst weer naar huis gebracht.

Een jaar later neemt vader Jannie mee het weiland in. Hij gaat zijn koeien melken. Een bruine bles trekt de melkwagen. Bij ieder hobbeltje rammelen achter in de tweewielige melkwagen zinken melkbussen. Vader schudt mee heen en weer, waarbij hij zijn kleine poppetje angstvallig vasthoudt. Hij zet haar tussen zijn benen en geeft haar de leidsels in de kleine knuistjes. Ze kraait van genoeg.

Plotseling houdt het kraaien op, ernstig concentreert ze zich op het paard. Ze brengt de leidsels wat omhoog, slaat de bles ermee op zijn brede billen en roept met een hoog stemmetje: 'Hup... hup... Vooruit...'

Verbaasd beziet de boer de verbeterde pogingen van zijn nauwelijks tweeënhalf jaar oude dochttertje. Ze tracht meer snelheid te krijgen in het rijdier.

'Wat een fel ding,' mompelt hij bij zichzelf. 'Niet te geloven, zeg, en dat op die leeftijd.' Hij geniet met volle teugen van zijn parmantige dochttertje.

Zo veel hij kan stimuleert hij haar liefde voor paarden, maar ook voor andere dieren: varkens, schapen, de grote herdershond. Maar vooral het paard is haar lievelingsdier. Hij hijst haar regelmatig

op de paardenrug zonder zadel en laat haar paardrijden. Dan is ze in haar element en geniet ze met volle teugen. Vader De Haan vindt haar voorkeur prachtig.

Ze groeit voorspoedig op, buiten kinderziektes om heeft ze zelden iets. Het is een oergezond poppetje. Ze is een bezig bijtje, zoekt zo veel mogelijk haar eigen weg op de stee die ze van haver tot gort kent. Ze draagt liever een blauw overalletje dan een jurkje, liever klompjes dan schoenen. Hooitil, buitenschuren, stal, niets heeft geheimen voor haar. Het vee is gewend dat ze rondscharrelt, zo ook Hector en de poezen die ze aanhaalt en voert. Een miniboerintje. De geboortes van broertjes en zusjes ondergaat ze als iets nieuws. Na enkele weken is ook dat weer gewoon.

Als ze een jaar of vijf is, mag ze het paard na gedane arbeid naar het weiland brengen. Pa kijkt haar trots na, zijn knoestige handen in de zij geplaatst. Hij heeft haar met een grote zwaai op de brede paardenrug gezet. Vijftig meter verder, op het houten bruggetje dat over de wetering loopt, schrikt het paard van luid kwakende, opvliegende eenden en neemt het een onverwacht sprongetje. Pardoes wipt Janne van de paardenrug en ze valt met een plons in